

ОТГ) до 6860,1 грн. (Боратинська ОТГ). Аналогічна ситуація спостерігалася й в інших регіонах країни [2].

Таблиця 1

Динаміка доходів місцевих бюджетів на одну особу (без трансфертів з державного бюджету) у 2014-2019 роках*

Регіони	Середній рівень доходів місцевих бюджетів на одну особу (без трансфертів з державного бюджету), грн.		Рівень доходів місцевих бюджетів на одну особу (без трансфертів з державного бюджету) по відношенню середнього показника по країні, %	
	2014	2019	2014	2019
Україна	2351,1	7143,6	100,0	100,0
Авт. Респ. Крим
Вінницька	1927,2	6956,2	82,0	97,4
Волинська	1526,0	5233,0	64,9	73,3
Дніпропетровська	3358,3	9927,1	142,8	139,0
Донецька	2233,9	3533,4	95,0	49,5
Житомирська	1873,0	6391,3	79,7	89,5
Закарпатська	1255,8	4778,6	53,4	66,9
Запорізька	2627,2	7997,4	111,7	112,0
Івано-Франківська	1467,7	4982,7	62,4	69,8
Київська	2798,2	9624,0	119,0	134,7
Кіровоградська	2075,2	6851,1	88,3	95,9
Луганська	1482,7	1801,0	63,1	25,2
Львівська	1907,0	7013,6	81,1	98,2
Миколаївська	2070,9	6660,7	88,1	93,2
Одеська	2339,9	7775,1	99,5	108,8
Полтавська	2690,9	9355,6	114,5	131,0
Рівненська	1617,6	5029,0	68,8	70,4
Сумська	2029,8	6564,5	86,3	91,9
Тернопільська	1309,6	4895,0	55,7	68,5
Харківська	2402,1	7867,7	102,2	110,1
Херсонська	1707,5	5568,8	72,6	78,0
Хмельницька	1790,4	6178,3	76,2	86,5
Черкаська	2056,1	6607,1	87,5	92,5
Чернівецька	1369,1	4348,1	58,2	60,9
Чернігівська	1877,1	6605,6	79,8	92,5
м. Київ	5149,2	16400,7	219,0	229,6
м. Севастополь

*Складено і розраховано автором за даними [3,4].

Отже, можна констатувати, що в умовах бюджетно-фінансової автономії зберігається нерівномірність розвитку територій, яка обумовлена суттєвими відмінностями в обсягах надходжень до місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу. Це потребує належних заходів з боку державних інституцій з метою запобігання подальшому поглибленню територіальних диспропорцій за показниками рівня життя населення.

Проблема поступового вирівнювання доходів місцевих бюджетів та підвищення їх спроможності, на нашу думку, має вирішуватися за рахунок таких заходів: збільшення власних доходів територіальних громад на основі

підвищення ефективності використання наявного природно-ресурсного, трудового та економічного потенціалу; стимулювання нарощування власної податкової бази за рахунок підтримки підприємницької діяльності, створення нових робочих місць та збільшення обсягів реалізації продукції підприємств, розташованих на території громади; підвищення частки коштів місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних інвестицій; створення сприятливого інвестиційного клімату, у тому числі для іноземних інвесторів; застосування програмно-цільового підходу в частині планування видатків місцевих бюджетів, що передбачає врахування рівня розвитку соціальної інфраструктури громади та її відповідність вимогам соціальних стандартів.

Крім того, важливим чинником подолання нерівномірності територіального розвитку є фінансова підтримка з боку держави, в основу якої мають бути покладені критерії, що враховують реальний стан економіки об'єднаних територіальних громад.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація в Україні. Економічний і соціальний розвиток України на 2020 рік: оновлені основні макропоказники. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12362>.
2. Децентралізація в Україні. Експерти проаналізували фінансові показники 872 ОТГ окремо по кожній області за I півріччя 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12783>.
3. Статистичний збірник «Бюджет України 2016». URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/a6d88e3b4e411ca655003eba01eff826.pdf>.
4. Статистичний збірник «Бюджет України 2019». URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_\(for_website\)%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2019_(for_website)%20(1).pdf).

Оксана Чубарь, канд.екон.наук, доцент,

Неля Лєгеза, ст. викладач

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ПАРТНЕРСЬКА СПРОМОЖНІСТЬ ГРОМАД І ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

При визначенні терміну «спроможна громада», як і при формуванні спроможних територіальних громад (ТГ) в Україні, передбаченими, зокрема, Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», в першу чергу, фокусується увага на кількісних характеристиках населення, на здатності органів місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [3]. Вдосконалена Методика формування спроможних ТГ, на відміну від її першопочаткового варіанту, передбачає оцінювання податкоспроможності бюджету спроможної ТГ, а також

визначення частки місцевих податків та зборів у доходах її бюджету [4]. Належний рівень цих двох індикаторів виступає ознакою рівня економічного розвитку громади, наявності на її території підприємницьких структур, здатних ефективно працювати та забезпечувати надходження фінансових ресурсів до її бюджету.

У публікації [5] виділено складові поняття «спроможна ТГ» (потенційні та функціональні), розкрито їх основний зміст. Зокрема, до потенційних, серед ряду інших, віднесено наявність активно налаштованої частини ТГ, яка бере участь у вирішенні низки питань її життєдіяльності. У дослідженні [2] наголошується на важливості «... переходу від звуженого розуміння поняття дієздатності громад, яке традиційно описується забезпеченістю відповідними ресурсами та здатністю ефективно використовувати публічні кошти, до інтегральної характеристики спроможності громади до стратегічного розвитку на основі задіяння доступних (централізованих та децентралізованих, публічних і приватних) ресурсів». Тобто наголошується на важливості комплексного розуміння категорії спроможності громади, яке передбачає відхід від переважаючого наразі патерналістсько-споживацького сприйняття об'єднання громад, що дає доступ до додаткового бюджетного ресурсу, або – для бідніших громад – ще й до ресурсів багатших сусідів.

Світова практика, виділяючи фактори спроможності (дієздатності) громад, вказує на важливості врахування як матеріальних, так і нематеріальних активів. Перші включають в себе послуги, інфраструктуру, природні ресурси та культурні надбання. Другі – місцеві навички, згуртованість, здатність до дії, адаптивність та відкритість для інших, зрештою – здатність працювати разом, приймати спільні рішення та втілювати спільне бачення майбутнього розвитку спільноти [1].

Значна частина переваг і можливостей успішної громади може бути реалізована лише за активної дієвої позиції її членів, менеджерів, державних управлінців, громадських активістів. Більшість сільських і селищних громад «левоу» частку питань місцевого значення не можуть вирішувати самостійно належним чином, зокрема, утримувати приміщення та будівлі комунальної власності, здійснювати збір та вивезення (переробку) побутових відходів, будувати та ремонтувати дороги, забезпечувати благоустрій сільських територій та запровадження енергоощадних технологій тощо. Задля цього потрібна консолідація зусиль, ресурсів (в тому числі фінансових), досвіду, знань як в межах громади, так і за її межами (район, область, країна, сусідні регіони інших країн у разі транскордонного співробітництва).

На нашу думку, серед факторів та інструментів підвищення спроможності громад важливе значення слід приділити здатності громад до партнерства, зокрема, до міжсекторального партнерства. Така взаємодія представляє собою новий досвід, нові можливості, рішення та погляди на усталені речі і процеси, формування нової філософії та культури взаємозв'язків у суспільстві. За умови налагодження конструктивної та ефективної взаємодії влади, громади і бізнесу можна говорити про соціальне партнерство в управлінні життям суспільства.

Партнерська спроможність громад - це їх здатність до активної взаємодії з різними суб'єктами- партнерами (іншими громадами, бізнесом та неурядовим (громадським сектором)) на договірних засадах у різних сферах суспільно-економічного життя шляхом об'єднання й координації зусиль, ресурсів, в тому числі фінансових, рівної участі кожної зі сторін та спільної відповідальності за результати діяльності з метою досягнення спільних цілей. Важливою є наявність активно налаштованої частини членів ТГ, що беруть участь у вирішенні низки питань її життєдіяльності та готові нести відповідальність за прийняті рішення та реалізовані заходи. Усвідомлення вагомості партнерських відносин повинно зростати в міру розуміння проблем нестачі ресурсів та більш ефективного їх використання (фінансових, кадрових, природних), недостатнього розвитку інфраструктури, обмеженого доступу до інноваційних технологій чи складних технологічних процесів, що є притаманно для кожної окремої громади, особливо в сільській місцевості, і може бути подолано через партнерську взаємодію.

Список використаних джерел:

1. OECD Regional Outlook 2016: Productive Regions for Inclusive Societies, OECD Publishing, Paris, 2016.
2. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Авт.: Жаліло Я.А., Шевченко О.В., Романова В.В. та ін. Національний інститут стратегічних досліджень. К.: 2019. 115 с.
3. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року № 157-VII.I. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-VIII#Text>.
4. Методика формування спроможних територіальних громад: Постанова КМУ від 8 квітня 2015 р. № 214 (в редакції постанови КМУ від 24 січня 2020 р. № 34). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2020-%D0%BF#Text>.
5. Успішна територіальна громада: будуємо разом / Бриль М., Врублевський О., Данчева О., Сеїтосманов А., Чубаров Е. Харків: Видавничий будинок Фактор, 2018. 128с. URL: <https://despro.org.ua/library/publication/UspishnaTerritorialnaHromada2018.pdf>

*Іван Фурик, аспірант 1-го року навчання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В.І., д-р екон.наук., професор*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Реалізація євроінтеграційних намірів України потребує приведення законодавства в сфері місцевих фінансів до європейських вимог та дослідження удосконалення напрямів реформи децентралізації на основі вивчення досвіду країн Європейського Союзу. Головним напрямом регіональної фінансової політики ЄС є фінансова децентралізація, головною метою якої є передача

центральною владою своїх повноважень та фінансових ресурсів на місця, що надає їм право самостійно розпоряджатися місцевими фінансовими ресурсами.

У світовій практиці виділяють два окремі вектори фінансової децентралізації: децентралізація доходів та децентралізація витрат. Крім того, фінансова децентралізація також може зумовити трансформацію системи міжбюджетних трансфертів та розширити можливості субнаціональних утворень щодо здійснення зовнішніх запозичень [1, с. 13].

Основними принципами, на яких має будуватися процес децентралізації витрат, тобто перерозподілу видаткових повноважень між центральним та місцевими органами влади, є наступні:

- ефективна реалізація принципу субсидіарності, що передбачає фінансування більшого набору суспільних послуг з місцевих бюджетів, адже саме на місцевому рівні знаходяться їх безпосередні отримувачі і тому органам місцевого самоврядування простіше визначити їх реальні потреби;
- досягнення позитивного ефекту масштабу у контексті фінансування надання суспільних послуг;
- надання окремих суспільних благ (наприклад, освіта та охорона здоров'я) має високу культурну та соціальну цінність, а тому повинне здійснюватися централізовано або під централізованим контролем державних органів влади;
- врахування географічних, територіальних та демографічних особливостей у процесі децентралізації витрат тощо.

Аналогічно, процес децентралізації доходів, тобто формування власних та закріплених джерел наповнення місцевих бюджетів з метою посилення їх фінансової самодостатності, також повинен базуватися на певних принципах, а саме:

- закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел формування доходів, частина з яких буде нечутливою до змін економічної кон'юнктури, інфляційних процесів чи демографічних проблем;
- економічна ефективність (джерела формування доходів місцевих бюджетів мають мінімізувати ризик загострення регіональних дисбалансів);
- рівність (система формування доходів місцевих бюджетів повинна бути максимально недискримінаційною, тобто забезпечувати рівні можливості субнаціональних утворень щодо акумуляції фінансових ресурсів);
- система формування доходів місцевих бюджетів повинна бути транспарентною та зрозумілою тощо.

Основним індикатором бюджетної децентралізації часто вважають співвідношення між місцевими і загальнодержавними видатками. Він свідчить про фінансову здатність органів місцевого самоврядування якісно виконувати свої завдання і функції. В Данії, Іспанії, Швеції понад 50% всіх витрат – місцеві [4, с. 81]. Вважається також, що прогрес бюджетної децентралізації в країні